

Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk
Komisja Geograficzno-Geologiczna

SPRAWOZDANIE

ze spotkania Komisji Geograficzno- Geologicznej PTPN
w dniu 16 grudnia 2019 r. (poniedziałek),
o godz. 17.00,
w siedzibie Zarządu PTPN, ul. S. Mielżyńskiego 27/29
w Poznaniu

Poznań, 17. grudnia 2019 r.

Temat dyskusji panelowej:

„Miasto – przestrzeń wielokulturowej integracji czy sfera konfliktów społecznych?”

MODERATOR:

Alina Zajadacz, dr hab., prof. UAM, geograf, wykładowca na Wydziale Nauk Geograficznych i Geologicznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Główne zainteresowania badawcze związane są z geografią turystyki, w tym potencjałem turystycznym miast i regionów oraz turystyką dostępną (*accessible tourism*). Studia geograficzne ze specjalnością z zakresu kształtowania i ochrony środowiska ukończyła w 1996 r., pracę doktorską pt. „Potencjał turystyczny miast na przykładzie wybranych miast Sudetów Zachodnich” obroniła w 2001 r., a tytuł doktora habilitowanego uzyskała w 2013 r. na podstawie rozprawy „Turystyka osób niesłyszących – ujęcie geograficzne”. Otrzymała także studia z „Zarządzania zasobami ludzkimi” (2016) oraz kurs - *Tourism and Travel Management* (2019). Autorka i współautorka ponad stu publikacji naukowych w tym kilku monografii. Współpracuje z ośrodkami zagranicznymi (m.in. w Irkucku, Brnie, Pradze, Kilonii, Vigo, Bilbao, Vitorii, San Sebastian, Cagliari, Lizbonie); ponadto z instytucjami, stowarzyszeniami tworząc projekty (strategie rozwoju turystyki, analizy dostępności pod kątem potrzeb osób z niepełnosprawnością), jak również prowadząc szkolenia (m.in. „Zarządzanie ruchem turystycznym w parkach narodowych” – Ministerstwo Środowiska, 2019; „Regionalny punkt informacji turystycznej – kompetencja i dostępność” – Polska Organizacja Turystyczna, 2019). Dydaktyk, tutor akademicki, opiekun pięciu przewodów doktorskich. W działalności społecznej: przewodnicząca Komisji Geograficzno-Geologicznej (Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk); wiceprzewodnicząca sekcji Geografii Turystyki (Polskie Towarzystwo Geograficzne); członkini: kapituły rankingu uczelni wyższych (Wiadomości Turystyczne); grupy doradczej (Wielkopolska Organizacja Turystyczna).

ZAPROSZENI PANELIŚCI:

Przemysław Ciesiółka, dr inż., doktor nauk o Ziemi w zakresie geografii (obrona pracy doktorskiej w 2012 roku), magister inżynier gospodarki przestrzennej, adiunkt na Wydziale Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej na Uniwersytecie im. A. Mickiewicza w Poznaniu. Część studiów zrealizował na Uniwersytecie w Portsmouth w Wielkiej Brytanii. W 2019 roku odbył stypendium na Uniwersytecie Christiana Albrechta w Kilonii w Niemczech. Specjalista w zakresie planowania i zarządzania rozwojem miast, ze szczególnym uwzględnieniem rewitalizacji obszarów zdegradowanych, autor ponad trzydziestu publikacji naukowych, uczestnik międzynarodowych

i krajowych projektów badawczych (m.in. akcja COST: Cities Regrowing Smaller Fostering Knowledge on Regeneration Strategies in Shrinking Cities across Europe, projekt Horyzontu 2020: RE CITY Reviving shrinking cities innovative paths and perspectives towards livability for shrinking cities in Europe), ekspert Ministerstwa Rozwoju oraz jednostek samorządu terytorialnego szczebla regionalnego i lokalnego w zakresie oceny i programowania działań rewitalizacyjnych, autor oraz współautor programów rewitalizacji miast, gmin i obszarów funkcjonalnych (m.in. programu rewitalizacji Poznania), członek Towarzystwa Urbanistów Polskich Oddział w Poznaniu, członek Komitetu Rewitalizacji Miasta Poznania, opiekun Akademickiego Koła Naukowego Gospodarki Przestrzennej.

Filip Kaczmarek, prof. UEP dr hab., historyk i politolog. Głównym obszarem badawczym polityka rozwojowa i ekonomia rozwoju. Działacz samorządowy: radny Osiedla Ogrody (Poznań), 1997-2001; radny i wiceprzewodniczący Rady Miasta Poznania, 1998-2002; radny Sejmiku Województwa Wielkopolskiego, 2019-; twórca i pierwszy dyrektor Biura Funduszy Europejskich Urzędu Miasta Poznania, 2003-2004. Członek Towarzystwa Miłośników Miasta Poznania (od 1984, z przerwami). Jako poseł do Parlamentu Europejskiego, 2004-2014 był m.in. członkiem Zespołu poselskiego ds. polityki miejskiej – Intergrupa URBAN. Członek Rady Programowej Turystyki Kulturowej TRAKT w Poznaniu, 2015-; członek Kapituły Nagrody Architektki Rozwoju (Global Compact), 2016-; sekretarz generalny Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, od 2018.

Andrzej Kowalczyk, prof. dr hab., geograf, specjalizujący się w zakresie geografii turystyki, geografii społeczno-ekonomicznej i rozwoju regionalnego. W 1977 roku ukończył studia geograficzne w zakresie geografii ekonomicznej w Instytucie Geografii Uniwersytetu Warszawskiego, a w 1986 roku doktoryzował się na Wydziale Geografii i Studiów Regionalnych UW na podstawie pracy pt. „Społeczno-przestrzenne uwarunkowania potrzeb wypoczynkowych i sposobów ich realizacji na przykładzie Płocka”. Habilitację w zakresie geografii społeczno-ekonomicznej uzyskał w 1994 roku także na podstawie pracy pt. «Geograficzno-społeczne problemy zjawiska "drugich domów"». Jest kierownikiem Katedry Geografii Turystyki i Rekreacji Wydziału Geografii i Studiów Regionalnych UW. W 2001 roku otrzymał tytuł profesora nauk o Ziemi. Do jego zainteresowań naukowych wliczają się m.in. zagadnienia zagospodarowania i planowania turystycznego, turystyki kulturowej, geografii politycznej Azji.

Mirosław Mika, prof. UJ dr hab., geograf, prowadzi badania w dyscyplinie geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna. Jego główne zainteresowania naukowe dotyczą turystyki i jej rozwoju w różnych układach lokalnych, a także oddziaływania parków narodowych na gospodarkę lokalną. Studia geograficzne ukończył w 1992 r., w 2003 r. obronił rozprawę

doktorską, a w 2014 r. otrzymał habilitację na podstawie pracy pt. „Założenia i determinanty podtrzymywalności lokalnego rozwoju turystyki”. W Uniwersytecie Jagiellońskim kieruje Zakładem Gospodarki Turystycznej i Uzdrowiskowej. Autor licznych opracowań naukowych, planistycznych i popularyzatorskich.

W programie dyskusji panelowej zaplanowano następujące zagadnienia:

1. W jaki sposób można kształtować przestrzeń miasta sprzyjającą integracji społecznej? (zasady, przykłady).
2. Czy prowadzona przez władze lokalne rewitalizacja sprzyja integracji, czy prowadzi raczej do konfliktów społecznych? (związki między rewitalizacją i gentryfikacją, instrumenty prawne, monitorowanie efektów programów rewitalizacyjnych).
3. Czy współczesne migracje, w tym przyjazdy turystyczne mogą sprzyjać rozwojowi tolerancyjności, różnorodności kulturowej, czy być raczej źródłem konfliktów społecznych? (m.in. overtourism).
4. W jaki sposób przygotowywać społeczeństwo do integracji, partycypacji, odpowiedzialności społecznej? (kulturotwórcza rola uczelni, szkół, instytucji).
5. Jakie są aktualne wyzwania dla polskich miast w kształtowaniu „miast dla ludzi” (Jan Gehl 2014)? (problemy m.in. średnich miast, kurczenie się i rewitalizacja dawnych miast wojewódzkich).

Dyskusję na temat **kształtowania przestrzeni miejskiej integrującej mieszkańców** rozpoczął P. Ciesiołka, który nawiązał do kilku koncepcji naukowych (m.in. J. Gehla, K. Lyncha), wskazujących na pewne uniwersalne zasady i wzorce wykorzystywane m.in. w polityce rewitalizacyjnej i sprzyjające integracji. Zwrócił jednak uwagę na trudności w ich implementacji, ze względu na bariery finansowania takich modelowych rozwiązań przez samorządy lokalne. Z kolei F. Kaczmarek poddał w wątpliwość uniwersalizm takich modelowych rozwiązań, głównie ze względu na ich słabą przystawalność do regionów pozaeuropejskich – jako przykłady odmiennego postrzegania przestrzeni podał kraje azjatyckie i afrykańskie. Wskazał także na trzy zasady, które mogą sprzyjać kształtowaniu przestrzeni integracji wielokulturowej, m.in. zasadę odpowiadania na potrzeby mieszkańców oraz zasadę partycypacji i odpowiedzialności społecznej.

W dalszej kolejności zabrał głos A. Kowalczyk, który zwrócił uwagę, na zanikające aspekty charakterystyczne, tradycyjnie definiujące miasto, tj. styl zabudowy i zagospodarowania przestrzennego, rodzaj zatrudnienia mieszkańców i miejski styl życia. Odwołując się do przykładu z Namibii wskazał na bardzo różne sposoby postrzegania miasta jako miejsca, w tym także miejsca sprzyjającego wielokulturowej integracji jego mieszkańców. M. Mika jako wspólny element łączący współczesne przestrzenie miejskie wskazał kompresję czasoprzestrzeni, która jako podstawowa

cecha gospodarki globalnej ma swoje odzwierciedlenie w sferze społecznej i w powiązaniach sieciowych. Jako elementy wspólne - „uniwersalne cechy miast” - wskazał m.in. mobilność mieszkańców (w tym także wertykalną), różne kategorie użytkowników miasta (obok mieszkańców to także m.in. pracownicy, turyści) oraz powstawanie zjawiska „wymiany ludności” (nowa klasa miejska), konflikty w użytkowaniu i w strukturze miast (np. życie nocne metropolii - „miasta które nigdy nie śpią”, miasta- „maszyny rozrywki”).

Drugie zagadnienie dyskusji, dotyczące **prowadzonej przez władze lokalne rewitalizacji i jej związków z procesem gentryfikacji**, rozwinął w pierwszej kolejności P. Ciesiołka, który stwierdził, że znane projekty rewitalizacji prowadzone w Polsce mają na celu m.in. integrację i budowanie tożsamości społeczności miejskich, a ich konsekwencją przestrzenną jest z pewnością poprawa stanu zabudowy miejskiej. Wyraził też opinię, że nie zawsze jednak prowadzi to do poprawy warunków życia mieszkańców, a w wielu miastach można obserwować procesy gentryfikacji (np. Poznań - Śródka). Jako przykład próby przeciwdziałania negatywnym skutkom rewitalizacji w postaci konfliktów czy gentryfikacji, wskazał na inicjatywę „latarników społecznych” w Łodzi. Z kolei F. Kaczmarek podkreślał niedocenywanie elementu społecznego w prowadzeniu projektów rewitalizacyjnych przez władze publiczne, poprzez zbyt selektywny wybór projektów („egoizm sektorowy”) – jako przykład wskazał projekt budowy nowego muzeum w Poznaniu. A. Kowalczyk zwrócił uwagę na pewną lukę systemową we wspomaganiu procesów rewitalizacji i brak wypracowanych rozwiązań, m.in. w zakresie partnerstwa publiczno- prywatnego, które traktowane jest ciągle z dużą nieufnością. M. Mika podkreślił, że koncepcje rewitalizacji powinny zostać dopasowane do warunków polskich, ponieważ jesteśmy ciągle w specyficznej fazie transformacyjnej, a gentryfikacja w takim przypadku nie zawsze musi być postrzegana negatywnie. Zwrócił też uwagę na fakt, że miasta nie zawsze mają pomysły na strategię w zakresie rewitalizacji, co w konsekwencji prowadzi m.in. do ich wyludniania.

Kolejnym, dyskutowanym problemem były kwestie związane z **przygotowaniem społeczności do integracji, partycypacji i odpowiedzialności społecznej**. P. Ciesiołka wskazał na istniejące narzędzia ku temu w ustawie o rewitalizacji, w której szczegółowo przedstawiono narzędzia partycypacji społecznej, jednak aby je zastosować potrzebna jest szeroka edukacja. Jako przykład takich działań zostały przedstawione projekty realizowane przez studenckie koło naukowe (UAM), m.in. projekty dydaktyczne w przedszkolach, a także opracowanie „mapy barier architektonicznych w Poznaniu”, jako elementu wpływu na decyzje planistyczne władz miejskich. F. Kaczmarek postulował z kolei „urealnienie” procedur konsultacji społecznych, tak by nie były tylko przykładem „inżynierii zgody” czy „technologii fabrykowania przyzwolenia”. A. Kowalczyk nawiązał również

do inicjatyw studenckich i do zaproponowanej przez koło naukowe (UW) konferencji pt. „Dzielnice prestiżowe i slumsy”, podczas której zaplanowano referaty dotyczące przykładów bardzo różnych miast świata – refleksja Pana Profesora była optymistyczna, że być może młodzi ludzie na podstawie tak różnorodnych doświadczeń będą potrafili w przyszłości lepiej rozwiązywać sytuacje problemowe we własnych miastach. Z kolei M. Mika podkreślił, że aby skutecznie rozwiązywać problemy społeczności lokalnych potrzebny jest skuteczny system finansowania (np. rekompensaty dla mieszkańców, którzy utracili korzyści w wyniku prowadzenia projektów rewitalizacyjnych czy planistycznych), a także rzetelny system informacji – „polityka miejska oparta na wiedzy” czyli należy przedstawiać mieszkańcom rzetelne fakty, a nie manipulować opinią publiczną (przykład Krakowa i opisu zjawiska „overtourism”). Konflikty społeczne mogą stać się nośnikiem kreowania newsów i budowania kapitału politycznego.

Dyskusja nad tym zagadnieniem wyczerpała czas przewidziany w programie (do godz. 18.00) i moderatorka A. Zajadacz otworzyła część związaną z możliwością zadawania pytań zaproszonym panelistom oraz przedstawianie przez zebranych na sali uczestników posiedzenia własnych uwag i komentarzy.

Głos zabrali:

- prof. dr hab. Jerzy J. Parysek – zwrócił uwagę na następujące kwestie: a) zapisy w ustawie o rewitalizacji, b) proces gentryfikacji jako konsekwencję rewitalizacji, c) granice „pojemności turystycznej” miasta, d) problemy konsultacji społecznych;
- dr hab. Agnieszka Niezgoda, prof. UEP – wypowiedź dotyczyła następujących kwestii a) miasto dla mieszkańców, b) zjawiska kompresji czasoprzestrzeni i ich odzwierciedlenie nie tylko w miastach, ale i na obszarach cennych przyrodniczo, c) różnorodność potrzeb i celów turystów w miastach;

- dr hab. Anna Kołodziejczak, prof. UAM – wypowiedź dotyczyła następujących kwestii: a) procesy gentryfikacji w mieście, b) przykład konsultacji społecznych na Jeźycach w Poznaniu, c) integracja społeczna na obszarach wiejskich;
- mgr inż. Paweł Urbański, członek PTPN – wypowiedzi dotyczyły: a) funkcji ZOO w kontekście miejsca azylu dla zwierząt, b) problemów dużych aglomeracji miejskich w kategoriach „klęski żywiołowej”, c) różnorodności etnicznej i wielokulturowości jako trudnych problemów miast zachodnich;
- dr hab. Anna Tobolska, prof. UAM – w swojej wypowiedzi zwróciła uwagę na przykład wzorcowo zorganizowanych konsultacji społecznych przez władze miejskie i MPU w Poznaniu w przypadku rozwiązania problemu ulicy Umultowskiej.

W odpowiedzi na uwagi i komentarze z sali głos zabrali:

- prof. A. Kowalczyk odwołał się do wyników badań Z. Rykła w Warszawie, które wskazują, że problemy integracji nie muszą mieć podłoża regionalnego, religijnego, czy etnicznego; w odniesieniu do zjawiska overtourismu zauważył, że jest to głównie problem polityki władz miejskich, bo wpływy z turystyki przynoszą wielkie dochody do kasy publicznej;
- dr P. Ciesiółka – podkreślał klarowność zapisów o narzędziach rewitalizacji w ustawie, choć również zauważał jej mankamenty w innych rozdziałach;
- prof. M. Mika – przywołał przykłady overtourismu w Barcelonie i w Wenecji jako czynnika zaburzającego ład społeczny; w odniesieniu do różnorodnych potrzeb turystów w mieście zwrócił uwagę na wynikający stąd rozwój sfery endogenicznej miast, np. związany z usługami w sektorze „gospodarki nocy”; wyjaśnił również współczesne podejście do kwestii dychotomii miasto – wieś, która coraz częściej jest interpretowana jako problematyka obszarów metropolitalnych i poza-metropolitalnych.

Podsumowując spotkanie Alina Zajadacz podziękowała wszystkim uczestnikom za aktywny udział w posiedzeniu i podkreśliła pojawienie się w dyskusji kilku kluczowych pojęć, dotyczących współcześnie toczących się procesów w miastach (integracja, rewitalizacja, gentryfikacja, partycypacja społeczna, ale także overtourism, „egoizm sektorowy”, „inżynieria zgody” czy „technologia fabrykowania przyzwolenia”). Na zakończenie zacytowała fragment książki „Płotka” Lisy Brennan – Jobs (2019), nawiązujący do relacji społecznych i sprawiedliwości społecznej.

Zanotowała

Prof. UAM dr hab. Anna Tobolska

Sekretarz Komisji Geograficzno-
Geologicznej PTPN

